

O VOJSKI.

Spisal Ivan Cankar.

Ob peči na široki blazini so ležali vsi trije. Odeti so bili s cunjami, plahtami in vrečami, z navlako, na kup zneseno s ceste in z dvorišč. Bil je še svetel dan. Mrzlo in trdo je sijalo belo zimsko solnce v prazno izbo. Eno okno se ni dalo zapreti in je požvenketavalo v burji; včasih se je vzdignil s ceste ali s strehe oblak suhega snega ter je planil mimo.

Najstarejši med njimi je bilo šest let; njen podolgovati, koščeni obraz pa je bil vse zrelejši, oči so gledale razumno in izkušeno. Njen triletni brat je bil debeloglav, čelat, okrogloliččen; toda tista polna lica so bila sivkaste polti, kakor od boleznih zabrekla. Med njima je spalo enoletno dete, suhotno, drobno in nežno kakor igrača; redki, pšeničnorumeni lasje so se sprijemali na potnem čelu kakor razmočeno predivo.

»Tudi ti zaspi, Lojz!« je rekla Anka.

»Saj je še dan, ponoči bom spal!« je s čudno globokim glasom odgovoril brat. Gledal je zamišljen proti oknu; z vsakim snežnim oblakom so planile njegove misli daleč v ledeno daljo.

Nenadoma je vprašal, s prav tistim čudno globokim, umerjenim glasom, z glasom starca:

»Kako dolgo bo še vojska?«

»Ne vem, to ve sam Bog!« je odgovorila Anka mirno in počasi, kakor da bi odgovarjala v šoli.

Lojz je dolgo molčal; nato je vprašal dalje:

»Zakaj morajo na vojsko?«

»Zato, ker je cesar ukazal!«

»Kaj delajo na vojski?«

Anka je strnila obrvi, trenila je z očmi ter je pomislila.

»Na vojski streljajo!«

Zdaj je dolgo in trudoma premišljeval tudi Lojz; pred njegovim razumom se je dvigal silen plot, da ni mogel pogledati čez. Troje sivih oblakov je planilo mimo ter butilo ob okna, preden se je oglasil.

»Anka! Če ustrelje človeka s tisto dolgo puško, ali pade na tla in je koj mrtev?«

»Koj je mrtev! Ali pa mu odtrga nogo in leži tam krvav in vpije!«

»Zakaj so ga ustrelili?«

»Zato, ker je vojska!«

Obadva sta molčala. —

»Anka! Kdo je tisti, ki strelja in odkod je prišel?«

»Sovražnik je; na oni strani sveta, daleč tam!«

»Kakšen je sovražnik? Ali ima rogove na glavi in parklje na nogah in dolg črn kožuh?«

»Tak je, kakor vsi mi drugi!«

»Ali tudi govori kakor mi; ali ne laja?«

»Govori kakor mi!«

»Ali tudi moli zjutraj in zvečer?«

»Moli tudi, zjutraj in zvečer!«

»Pa kako bi ga potem spoznali, sovražnika, če bi se kar prikazal in bi ne povedal, da je sovražnik?«

»Ker je drugače oblečen!«

»Če bi bili vsi enako oblečeni, ali bi nikoli ne bilo vojske?«

»Zaspi!« —

Solnce je sijalo z ozkim žarkom samo še na strop, čisto v kot ob oknu. Mračilo se je.

»Povej, Anka! Ali ostane naš ata do konca v vojski?«

»Do konca!«

»Pa če bi ga sovražnik ustrelil?«

»Ne bo ga ustrelil!«

Anka je bila stisnila ustnice ter je strmela proti stropu, v tisti zadnji solnčni žarek.

»Pa če bi ga vendarle ustrelil? Ali če bi mu vsaj odstrelil nogo, da bi ležal tam daleč ves krvav in bi nas klical?«

»Bog ne bo pustil!« je počasi in zamolklo odgovorila Anka.

»Ali je Bog z nami, ali je s sovražnikom?«

»Molči in zaspi!«

Zazeblo jo je po vsem životu, da je vztrepetala ter stisnila zobe. Zadnji žarek ob oknu je bil tiho ugasnil. Lojz je gledal v mrak s široko odprtimi, v praznoto in molk vprašujočimi očmi.

Dete med njima je zajokalo.

»Mislim, da je lačen!« je rekel Lojz; in čez nekaj časa je spomnil mirno, počasi in tiho: »Tudi jaz sem lačen!«

Anka je molčala; naslonila je svoje lice ob vroče lice otrokovo; zibala ga je narahlo, da bi ga uspavala.

Ob tistem času je stala na pekovem pragu ženska, v dolgo sivo ruto zavita.

»Samo še en hlebec, v imenu božjem!«

Pek, zalit in trebušen, je sedel za mizo in ni okrenil glave. Drobne oči so gledale dobrovoljno,

glas pa mu je bil tenak in trd, kakor šiba, ki švigne po zraku. Kričal je v drugo izbo, skoz priprte duri:

»Kaj? Sto forintov za kožuh? Ali misliš, da sem z Rotšildom bratovščino pil? Sto forintov za babji kožuh! Ob vojskinem času! . . . Kaj bi radi?«

»Samo še en hlebec v imenu božjem!«

»Kolikor hočete, le denar na mizo! Šenka so obesili!«

»En sam hlebec na upanje!«

»Vraga, saj ste bogati! Saj vas država zalaga, ko imate moža v vojski!«

»Kam bi s tisto miloščino? Za stanovanje je komaj, za tisto luknjo; za drva že ne!«

»Jaz še take miloščine ne dobivam od nikogar! Ste že opravili!«

Vstal je ter je šel počasi proti durim, odkoder se je slišalo prtajeno ihtenje.

»Samo še en hlebec, v imenu božjem!« je šepetaje ponovila ženska, ko je bil pek že zaloputnil duri za seboj. Droben, iglast sneg ji je bušil v lica, ko je stopila na ulico. Hitela je sključena po spolzkem tlaku in kakor je bila tenka in majhna, je bila vsa podobna otroku, zavitemu v predolgo materino haljo. Kolikor bližji je bil dom, toliko počasnejši in trudnejši je bil korak; globoko je klonil hrbet, kakor da bi tiščalo na pleča silno breme. Le ena tolažba je bila v njenem srcu, šepetajoča kakor molitev:

»Da bi spali! Vsaj spanja jim dodeli, o Bog! Saj spanje je tvoja miloščina, ne pekova in ne cesarjeva!« —

Otroci so bili utihnili. Zunaj pred durmi, na temnem hodniku, je stala ženska, v ruto zavita, in je trepetaje prisluševala. Mati si ni upala k otrokom.



NOVO LETO VRH TRIGLAVA.

CESTE — — —

Zložil Jos. Lovrenčič.

Pod mano v daljo vijejo se ceste, krive kače,
tu, tam demantne glave jim blešče
v stoterih žarkih.

Sestale so se v mestih, da o svoji poti se po-
da zvite nove si zamislijo zvijače, [govore,
ki hrepeneče bi podleglo mlado jim srce;
da poizvedo spotoma po senčnih parkih,
kjer lazi toliko število njih zaroda stez,
ob nogah palm, kostanjev, lavora in belih brez,
če ktera v novi misli jim prekanjenost pove. —

Demantne krone jim polagoma ugašajo,
oko jih je zgrešilo v temi — a srce jih vidi,
kako gredo čez polja mimo hiš in vsako vprašajo:
Imaš mladost? če tvoji skrivajo jo zidi,
prikličí solze in ji reci: idi!
Odpri ji dveri — meni jo poveri,
in pojde pot, ki šli so jo že tisočeri! —
In ko se vrne, ji lase boš videla srebrne
in v srcu misli čudno črne,
a nauki, ki ji dam jih, bodo zlati . . .
Ti ji kaj takega ne moreš dati! —

Ne vidim, vem: odpirajo se nizka vrata
in cesta hrepenenja je bogata!

